

CHWIŁA

Dziennik dla spraw politycznych, społecznych i kulturalnych.

Cena 60 hal.

PRENUMERATA:

Miesięcznie we Lwowie 10 K. bez dostaw do domu.

OGŁOSZENIA według umowy.

REDAKCJA, ADMINISTRACJA I EKSPEDYCJA

— LWÓW, PASAŻ HAUSMANA. L. 1.

Ankieta

w sprawie polsko-żydowskiej.

(Trzeci dzień).

Dyskusja jeszcze nie skończona. Ale z czasu mglistych nieraz pojęć i instynktowych odruchów myślowych, przeznaczonych dla uratowania resztek autorytetu przeżytych idei, wyłaniać się już poczyna uchwytniejsze jądro. Jeszcze konserwatysta prof. Dr. Halban bezcelowo i bezowocnie pasuje się z pojęciem „narodowości”, odkrywając jego kryterium w języku i odmawiając Żydom miana „narodu”, a Żydom „narodowym” praw obywatelskich; jeszcze Polak w. m. Dr. Rubin Sokal lekliwie w bawelnię swojej polskości owija swe trochę już kanciaste postulaty żydowskie i uporczywie chowa głowę za parawan „wyznania moim”, nie miarkując, że mu reszta żydowskiej jaźni z za tego parawanu niedyskretnie jeszcze wizera.

Ale negacya p. Dr. Halbana nie przeszkadza mu przyznać, że Żydom się należy autonomia w sprawach kultury, wyznania, opieki społecznej i nawet częścią w sądownictwie, a polskość p. Dr. Rubina Sokala znowu za słabą jest, by go wstrzymać od skonstatowania faktu, że za rzecz niepodlegającą dyskusji i „communis opinio” uczestników ankiety uważać się musi uznanie narodowości żydowskiej i przyznanie Żydom praw narodowych.

Ciekawym objawem jest kompletna desorientacya i niejednołitość poglądów pp. asymlatorów. Każdy z nich grzeje się przy własnych, przez siebie wyległych argumentach i na swój sposób zamęcza się na śmierć wysiłkami nad alchemicznym problemem stworzenia aliażu „Żyd-Polak”. Śmielsi z nich wlewają w tę mieszaninę trochę treści żydowskiej, trwożliwi uważają swe serce żydowskie, tylko za początki, które czystą polskością wypełnić należy. A choć pogodzić się nawet między sobą nie mogą, Żydów chcą koniecznie uszczęśliwić swojemi koncepcjami. Nic nie szkodzi, wystuchamy, jak takt nakazuje, cierpliwie do końca wszystkich ich projektów.

Poniżej przebieg obrad:

Przewodniczący dr. Stahl otwierając posiedzenie, podaje do wiadomości, że

Prof. Dr. Alfred Halban

zmuszony był wjechać i przestał piśmenny referat, następującej treści:

Jak niemiecko-austriackie państwo uchwalilo za obywateli uznać tylko tych, którzy przyznają się do narodowości niemieckiej, tak też i państwo polskie winno postąpić wobec Żydów narodowych. Przez negacyę narodowości polskiej Żydzki, którzy nie posiadają odrębnego języka, tego głównego kryterium narodowości, nie stali się jeszcze odrębnym narodem i nie mogą sobie rościć praw narodowych. Ogłoszenie neutralności przez Żydów narodowych uważa za „równoznaczne z zrzeczeniem się przez nich” praw obywatelstwa polskiego, których nie mogą wymagać, zziściwszy za siebie obowiązek służby wojskowej. Po za tem wyraża zapatrywanie, że należy Żydom udzielić autonomii wyznawczej, kulturalnej, ale spraw opieki społecznej i nawet dla sądownictwa rozjemczego.

Dr. Dawid Schreiber

prostuje twierdzenie, zawarte w referacie Dra Halbana, jakoby w państwie niemiecko-austri-

Misya włoska w dzielnicy żydowskiej.

Przewodniczący misji włoskiej maj. De Letoile w towarzystwie ppor. Aleksandra hr. Załeskiego zwiedził dzielnicę żydowską. Oglądał on szereg domów które padły ofiarą zajęć w dniu 22. i 23. listopada u. r. Maj. De Letoile wypytywał szczegółowo świadków o przebieg tych wydarzeń.

Początek socjalizacyi Niemiec.

Rząd rzeszy stworzył rozporządzeniem dnia 29. stycznia 1919 ustawową podstawę do usunięcia wielkiej własności, i podniesienia posiadłości chłopskiej. Ustawa zamierza obszar potrzebny do kolonizacyi, który jest niezbędny dla rozwoju przegrupowania społecznego na rzecz gospodarstwa rolnego, złożyć z części państwowych i prywatnych wielkiej własności.

W tym celu zostaną stworzone przedsiębiorstwa kolonizacyjne, którym należy oddać domeny państwowe. One też otrzymują prawo pierwoknu przy obszarach rolnych od 20 hektarów. W Pożatem są przeważnie postanowienia dające botnikom możność dzierżawienia takiego obszaru w celu utrzymania gospodarstwa domowego.

Wymagano od obywateli przyznania się do narodowości niemieckiej, idący w tym kierunku pierwotny wniosek komisji z. stał na posiedzeniu pełnej Rady narodowej tego państwa w druciem czytaniu olbrzymią większością głosów w odrzucony.

Prof. Dr. Mojżesz Schorr

konstatuje przedewszystkiem, że narodowość żydowska ściśle jest związana z religią i z treścią i istoty religii żydowskiej wypływa, Asymilacyi prawdziwej propagować nie można bez negacyi religii żydowskiej. Zwalcza pogląd Dra Halbana, jakoby istotną cechą narodowości był język, gdyż decydującym jest, jak to zresztą dzisiaj już nauka niespornie przyjmuje, podmiotowe poczucie narodowe pewnej grupy a nie jakies przedmiotowe mniej lub więcej uchwytnie czynniki. Asymilacyę gwałtowną uważać się już musi bezwarunkowo za szkodliwą dla obu stron, wszelki gwałt polega na oporności i zwiększa tarcie.

Zresztą błędem jest twierdzenie, iż języki hebrajski i żydowski nie są językami żyjącymi. Literatura nowoczesna w tych obu językach do wodzi przeciwnie takiego twierdzenia, którego źródło leży w nieznaności życia żydowskiego i jego objawów. Żydzi posiadają odrębną, wysoko rozwiniętą kulturę, której głównym ogniskiem są właśnie ziemie polskie. Rozwój dalszy tej kultury wymaga swobody, którą zapewnić może Żydom jedynie autonomia. Nie będąc politykiem akcentuje mowca szczególnie konieczność udzielenia Żydom autonomii kulturalnej, obejmującej wyznanie i oświatę. Znaczną wagę przywiązuje też mowca do założenia szkoły rabinackiej pod autonomicznym zarządem żydowskim.

Dr. Rubin Sokal

stwierdza, że kwestya uznania odrębnej narodowości żydowskiej nie podlega właściwie dalszej dyskusji i uważana być musi, jako „communis opinio” wszystkich prawie uczestników ankiety. Uważa to za korzystne, gdyż zdaniem jego, ja o Żyda-Polaka wszelkie środki przymusowe przeciw ruchowi narodowemu wśród Żydów skierowane utrudniają asymilacyę. Odporując zarzut, jakoby Żydzi obecnie przez ogłoszenie neutralności chcieli się uchylić od służby wojskowej, konstatuje, że w pamiętnych dniach zajęć listopadowych, dnia 22. i 23. listopada z. r. wielu z pomiędzy młodzieży żydowskiej zgłosiło gotowość wstąpienia do szeregów polskich jednak ci

sami następnie właśnie wskutek owych zajęć miar swój cofnęli. Stwierdziwszy dalej, że r. 1869 o asymilacyi Żydów w Polsce mowy było i nikt jej od Żydów nie żądał, podnosi rzekł, że ruch asymilacyjny, który się od tego czasu rozwijał począł, natomiast na ziemiach polski na opór społeczeństwa polskiego, częścią przez przeważnie jednak wyraźnie antysemitkę. W dnym kraju nie istnieje tyle pism codziennych o zabarwieniu antysemitki jak na ziemi polskiej. Asymilacya atoli nie może być pływem jednostronnym usiłowań ze strony żydów, lecz musi być popartą wspólnym działaniem całego społeczeństwa polskiego.

Tymczasem społeczeństwo polskie nie tylko w prasie, ale i oficjalnie propaguje antymityzm, tak w życiu politycznym, jak społecznie i w ekonomicznym. W tej o-tatniej dziedzinie bez osłony popiera się urzędowo i w akcyę gospodarczą, mając na celu rugować Żydów z ich stanowisk. Tak samo nie dopuszcza się Żydom do żadnych urzędów, jak tego wodzi rzut oka na skład wszystkich urzędów krajowych, autonomicznych i starostw w G. Zdaniem mowcy należy dać Żydom autonomię narodową, przyczem jednak zwalczą mowca język hebrajski i żydowski, protestując przy przyznaniu im praw języków państwowych (Przerywania: „Nikt tego nie żądał). Zwraca przeciw ograniczeniu praw Żydów i przeciw sztucznemu wywoływaniu emigracyi przez kany i ucisk gospodarczy. Mowca żąda uznania narodowości żydowskiej, uchylenia krzywdzących ustawowych postanowień, w szczególności w odniesieniu do geometryi wyborczej, przyznania Żydom autonomii w sprawach kulturalnych i kulturalnych zwłaszcza w szkolnictwie przez odpowiednie rozszerzenie kompetencyi hałów. Szkoły mają być wyznaniowe z kazy wykładowym polskim. Wreszcie domaga się wca ochrony Żydom przed ekonomicznymi, gantyzowanymi ciskiem, wzięcie do owania i tuczy żydowskich z funduszy państwowych

inż. Anzelm Reiss

składa imieniem żydowskiej partii robotniczej „Poale Zion” oświadczenie, że stoi na stanowisku narodowo żydowskim. Kwestyi żydów przyznaje w pierwszym rzędzie charakter i sily ekonomicznej. Głównym źródłem złego niezdrowe uwarstwienie społeczne Żydów których przeważa żywoł drobno kupiecki (o 61%), i przemysłowo rzemieślniczy (około